

ԺՈՂՈՎՐԴԻ ՄԷՋ ¹⁾

ԲՕՋԵԳԵՐԻ

Քսան և վեցերորդ կիրակի

Ընդարձակ սրահում, օշախին կպած, շինած է փուռը։ Նրա լեռին պատը անցնում է հարևան սենեակը։ Այդ պատը մի քանի տեղ ճեղքուել է և նրա արանքներից ծուխ է դուրս գալիս ու սյրում պառակի աչքերը։ Գոնէ ինքն այդպէս է ասում։ Փուռը, ինչպէս և օշաղը, հասկանալի է, որ նորոգութեան են կարօտ։

Այս օրերը ծերունու հետ միասին գնացինք կաւ որոնելու։ Սպիտակ կաւ շատ քիչ կայ այստեղ, երկար որոնելուց լետով, վերջապէս քարանձաւի մէջ գտանք մի շերտ այդ կաւից։ Ադամը բահով փորում էր, իսկ ես կտորները հաւաքում տոպրակի մէջ։

Ամբողջ օրը աշխատեցինք և շարունակ լուռ էինք։ Ադամը անդադրում փորում էր ու փորում, մինչև ես պահանջեցի, որ բահը տայ ինձ։ Բայց նա շարունակում էր աշխատել։ Վերջապէս ստիպուեցաւ նստել։ Քրտինքը մաքրեց, թւում էր թէ ակա՛ջ է դնում առուակի միակերպ կարկաչիւնին։

— Գիտե՞ս, Հանգել, եթէ երբևիցէ քեզ դժբաղտ զգաս աշխարհիս երեսին, գիտցիր, որ փրկութիւնը միմիայն աշխատանքի մէջն է, անսահման տխրութեամբ արտասանեց նա վերջապէս։

— Բայց դուք, հայր, առանց հանգստանալու աշխատում էք։ Այդպիսով կարող էք բոլորովին թուլանալ։ Չէ՞ որ աշխատող ուրիշ մարդիկ էլ ունիք։

Աղամբ հանեց հետներս վերցրած հացը.—կտրիր քեզ համար, հանդէլ, և որքան կարելի է շատ: Հին ժամանակները աշխատասէր վարձուորներ շատ կային: Այժմ արդէն չկան այլևս: Շուտով էլ ոչ ռժին չի կարելի հաւատ ընծայել և պէտք է նրանց հետ զգոյշ վարուել, եթէ ոչ նա կ'փախչի: Այ, հարեան Գէլյաների սպասաւորը հրեկ դնացել է: Այդ պատճառով էլ...

—Ինչո՞ւ համար էք ասում այդ. ես բաւական եմ ձեզանից:

—Հանդէլ, նայիր ինձ: Ես քեզ չեմ հասկանում: Շիտակն ասեմ, արդէն երեսուն հինգ տարի է աշխատում եմ, բայց այդպիսին, ինչպիսին դու ես... կինս էլ է նոյնը ասում, բայց չի ուզում քեզ խոստովանել, վախենում է որ վարձը չաւելացնես: Բայց ես ասացի, որ դու այդպիսիներէից չես: Զէ՛ որ ինքը, Աստուածն է ուղարկել քեզ մեզ մօտ:

—Բարեկամ, դու ցաւում ես, որ Շտէյնի հետ զրաւօր պայման չեմ արել: Սակայն այդ պայմանադիրը ինձ պէտք չէ: Այդ տունը թողնելու պայմանով եթէ նոյն իսկ կրկնապատիկը առաջարկէին, այնուամենայնիւ ես չեմ թողնի այս մարդուն:

Ձեռքս մեկնեցի նորան.—հաւատացէք ինձ, հայր Աւամ: Երբեկիցէ ամեն ինչ ինչ կ'պարզեմ ձեզ, իսկ մինչ այդ ընդունեցէք, թէ հանդէլը երկնքի արքայութիւնը ստանալու համար է օգնում մարդկանց, երբ նրա օգնութեան կարօտում են:

—Եւ դու դեռ ևս հաւատում ես, քեզպէս մարդիկ Աստուած այնքան էլ չեն ընդունում, բայց ինչ արած: Նախապապս ասում էր՝ «սոճին ոչինչ չ'գիտէ Աստծու գոյութեան մասին, բայց այնուամենայնիւ դէպի երկինք է աճում»: Հէնց երկրագունդն էլ մի յենակէտ պէտք է ունենայ, եթէ ոչ կը զլորուի Աստուած գիտէ թէ ուր:

Եւ սկսեց պատմել իր նախնիքների մասին: Հինաւորաց ժամանակներից նրանք ապրել են նոյն տեղը: Ոչ ոք, օտարութեան գնացած չէ, ամենքն էլ ապրել են իրանց պապերի սովորութիւնների համեմատ, պահպանելով նրանց բարի սովորութիւնները: Այժմ ինքն էլ իր ունեցածը կ'տայ իր զաւակներին:

—Իսկ այդ զաւակները, շարունակեց ձերուներն աւելի ցած

ծայրնով,— այնքան վիշտ են պատճառում: Մի քիչ էլ վերցրու, չանգել:

Իմ առարկութեան թէ նա լաւ երեխաներ ունի, պատասխանեց— Այո, այդպէս է: Եթէ վատ լինէին, այսքան էլ ցաւալի չէր լինի: Մինը միժեռնանի է, միւսը մահու չափ տխրում է...

— Վալենտինը հիւանդ է:

— Տխրում է: Աղամբ տուեց ինձ կարդալու մի ճմլուած նամակ: Ահա նրա բովանդակութիւնը:

Թանկագին ծնողներ

Նախ և առաջ շնորհակալութիւն ուղարկած փողի համար և յայտնում եմ, որ հիւանդանոցից արդէն դուրս եմ եկել: Չբոցիտեմ թէ այժմ ինչ կ'լինի, որովհետեւ ոչ ոքի արձակուրդ չեն տալիս և ասում են թէ պատերազմ է լինելու: Եթէ այդ ճշտուի, չ'գիտեմ թէ ինչ կ'անեմ, իսկ աւելի հաւանական է, որ մի գիշեր կ'փախչեմ տուն: Րոխուսի նամակը ինձ վշապրեց. սաստիկ խղճում եմ նրան և երբ վերադառնամ գիւղը, թանգ կ'նստի որսորդին նրա ձեռքը: Նոր ոչինչ չ'կայ: Շատ ծանր է այս տօթին վարժութիւններ անել: Նամակս վերջացնում եմ հաղար բարեններ ուղարկելով ձեզ, սիրելի ծնողներ, եղբորս և քրոջս և ֆնամ ձեզ երախտապարտ որդի:

Վալենտին

Նամակի վերջին աւելացնում էր, թէ օտար վարժուորին շատ էլ հաւատ չընծայեն:

Այժմ միայն հասկացայ Աղամի միտքը: Նա չէր ուզում թագցնել ինձանից ոչ իր համակրութիւնը դէպի ինձ և ոչ էլ անվստահութիւնը:

— Ինչ որ նամակի յաւելումս է վերաբերում, ասի ես, — դուցէ ես էլ նոյնը գրէի: Երբ վերադառնայ, ինձ կ'ճանաչի: Իսկ այսօր երեկոյին մենք նրան կ'պատասխանենք: Պատերազմին վերաբերեալ լուրերը, բոլորն էլ լրագրական բաղեր են: Աշնանը անպայման արձակուրդ կ'աւան: Իսկ գիւղացի քաջ տղամարդը գիշերով տուն չի փախչի:

— Դու չես հաւատայ, ասաց Ադամը—երբ գիշերները որեւէ մէկը դուռը թակում է, ինձ թւում է թէ Վալենտինն է, և որ հետեւեալ օրը նրան կ'ընտարեն և հրացանազարկ կանեն:

— Դուք միշտ չարատես էք: Աւելի լաւ է մտածէք թէ ինչ լաւ աղայ է Ֆրանցելը:

— Ճշմարիտ է. ուսուցիչն էլ է ասում, որ նա կորչելու չէ: Միշտ այդպէս է լինում. մէկը դէպի տուն է ծղտում, երբ միւսը մտածում է հեռանալ այնտեղից: Իսկ աղջիկը... մի փոքր կանգ առաւ և շարունակեց—մեր հակատաղիւրն է դաւ ինչպէս թւում էր այս հոգսը բոլոր միւսներից աւելի ծանր էր:

— Բարբեյը, ասի հս. սակայն ամեն հայր չի ունենայ այդպիսի սիրելի աղջիկ:

— Ամբողջ գիշերներ չեմ քնում նրա պատճառով: Մի բան է պատահել նրան, հանդել: Նրա սիրտն է ցաւում:

— Ես ոչ մի վատ բան չեմ նկատում: Նրա տարիքին աւելի զուարճութիւն է հարկաւոր. իսկ Բարբեյը ուրիշ աղջիկների նման մի ընկերուհի էլ է չունի: Մարունակ մենակ է իր խիստ մօր և հիւանդ ելլօր հետ: Մենք ևս ոչ մի ուրախութիւն չենք կարող նրան տալ: Այնպէս որ կամայականայ չահել աղջիկը կսկսի տխրել:

Ադամը թեթեւացած շունչ քաշեց: Երանի թէ ինքս կարողանայի հաւատալ իմ իսկ խօսքերին:

— Ընկերուհի չունի: Երեւի այդ է պատճառը.... Բայց եթէ ուրիշ բան լինի, ես տանել չեմ կարող:

Երեկոյեան դէմ ես քաշ տուեցի կաւի տոպրակը, իսկ Ադամը բերում էր բահր. իսկ թէ որն աւելի ծանր էր զգում իրան, դժուար չէր գուշակել:

Մի բան ևս պատմեմ քեզ, Երկուշաբթի օրը ես աշխատում էի անտառի մուտքին. պէտք է զետիներ մաքրէի ծառի կոճղերից և պատրաստէի շաղգամ ցանկելու համար: Յանկործ այնպէս թուաց, թէ անտառում մէկը կանչում է: Հարցրի Ռո-

խերլից թէ արդեօք ո՞վ է կարող լինել: Սկզբում ոչինչ չ'պատասխանեց: Սակայն ծայր մէկ էլ լսելի եղաւ:

— Անտառի տնակիցն է գալիս ծայր, ասացի ես:

— Այնտեղ ոչ ոք չէ բնակւում, սառնօրէն պատասխանեց տղան:

— Այնուամենայնիւ այնտեղ մէկը բղաւում է: Գնանք, տեսնենք:

Տեսնելով, որ ինծ չի կարող դիտաւորու թիւնիցս լետ պահել, Ռոխերլը միացաւ ինձ և ասաց յուզմունքից հաղիւ շունչ քաշելով.

— Այնտեղ, տնակում կայ մէկը: Դա «Վարաղն» է: Ես փակեցի նրան խրտուիլակի համար: Դու ինքդ գիտես. ինքդ պատառտեցիր խրտուիլակը, իսկ «Վարաղը» դրել էր նրա պատուհանի առաջ...

— Այդ անպիտանը միշտ անկարգութիւններ է անում:

— Անկարգութիւն է անում: Երբ առաջին անգամ բռնեցի, ուղում էի կացնով սպանել: Նա թափ կացաւ խրթութում: Ես էլ վերցրի ու դուռը վրան փակեցի: Այն ժամանակից 'ի վեր այնտեղ է:

— Ո՞ր օրուանից է բանտարկուած:

— Շաբաթուանից:

— Հո՞ սովամահ կարող է լինել:

— Այդպէս էլ պէտք է նրան:

Մօտենում կնք կիրնի մօտ գտնուող խրթին: Ներս ենք նայում պատուհանից, «Վարաղը» ամբողջովին ցնցոտիների մէջ նստած է անկիւնում: Նկատելով մեզ, ծալում է ձեռները և խնդրում.— Աստծու խաթեր, թողէք: Այնպէս քաղցած եմ, ա՛յնպէս քաղցած:

Դու վիրաւրեցիք, անպատուեցիր քրոջս, հչաց Րօխերլը, իսկ «Վարաղը» պատասխանում է «քցրղ...» և ձեռքով մի անվալել շարժում է անում:

— Րօխերլ, ասացի ես, կարծեմ վնաս չէ դրան մի քանի օր էլ փակած պահել: Գնանք:

Եւ հեռացանք, ուշ չդարձնելով «Վարադի» ոչ աղաղանք-
ներին, ոչ աղաղակներին և ոչ էլ անէծքներին:

Երեքշաբթի օրը ուշուժ էի մի աման շուր տանել նրան
և տեսնել թէ խելքի չի՞ եկել արդեօք: Խորճի դուռը բաց
էր. թռչունը վանդակից դուրս էր թռել: Իսկ նոյն երեկոյեան,
ընթերիքի ժամանակ, Բարբելը ասաց. — Եթէ այսօր երինջը չ'մո-
լորուէր, մի դժբաղտութիւն պիտի պատահէր: Խորճուժ
«Վարադն» էր և ասում էր թէ իրան բանտարկել են: Զորս
օր նստած է եղել: Արդէն դժուարութեամբ էր խօսում: Վա-
ղեց առուակի մօտ, վրայ ընկաւ և այնքան խմեց, մինչև որ հե-
ռացրի:

— Դ՞ճ արձակեցիր նրան, հարցրեց Րոխերը:

— Փառք Աստծու, որ դեռ ուշ չէր:

— Մի՞թէ չ'դիտես, Բարբել, որ «Վարադը»...

— Վիրաւորեց ոչխարի ոտը, շտապով ընդմիջեցի ես:

Նա ոչինչ չի կասկածում և մենք լուռ ենք: Իսկ ինձ
համար և ցաւալի է և զուարճալի, տեսնել թէ ինչպիսի կա-
տակ է անում երբեմն նախախնամութիւնը:

Թարգմ. ՕՐ. ՆՈՒԱՐԴ ԱՂԱՆԵԱՆՑ